

Calendari de lectures

setembre

El brogit i la fúria, William Faulkner

***

De casa al club, el bloc del club de lectura
<http://decasaalclub.blogspot.com>

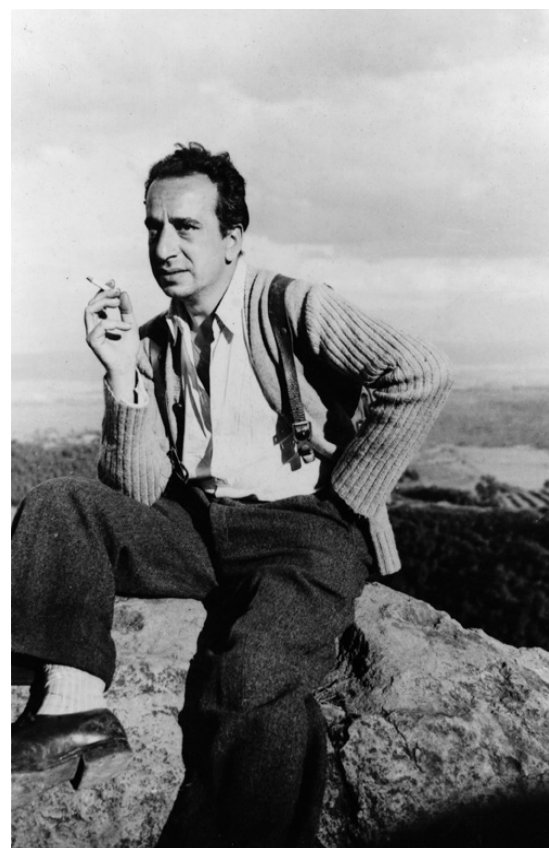
La trobada per a parlar

d'*Incerta glòria*

serà el dimarts 28 de juny,
a les vuit del vespre

Club de lectura

juny 2011

JOAN SALES

Incerta glòria

· Biblioteca Joan Triadú · Vic ·

Joan Sales, pelegrí d'una glòria eterna

Lluís Busquets

Neix el 19 de novembre del 1912 al carrer de Pau Claris, prop de la Gran Via. Va al col·legi dels escolapis de Diputació.

"En guardo un record fantàstic. Recordo el pare Guanyabens? un sant. Companys? Recordo en Carles Sentís, en Ramon Sugranyes? L'ambient era exaltadament catalanista i liberal, cosa que no es trobava als jesuïtes, l'ordre rival d'aleshores?"

Els anys 1925-26 fa una estada a Lleida i acaba el batxillerat. A quinze anys comença a estudiar dret. Hiverns a Barcelona; estius a Vallclara. Col·labora a *La Nau* d'en Rovira i Virgili.

"No, no vaig arribar a militar al Bloc Obrer Camperol. Jo vaig ser del Partit Comunista Català d'en Jordi Arquer, llavors que aliava el

nacionalisme amb el comunisme. Més que res, hi trobaven endegament els meus anhels juvenils. Els nostres pitjors enemics, llavors, eren els del PCE, que volien arribar a casa nostra. Els vam arribar a dir "moros leales". Llavors de la fusió del PCC al BOC, ja no m'hi vaig sentir identificat; el marxisme ja no estava al servei de Catalunya, sinó al revés."

El 1933 es casa pel civil. Coneix Màrius Torres i s'hi carteja. En esclatar la guerra és destinat a la columna Durruti.

"Vaig passar un calvari. Eren tots anarquistes i m'hi lligava només el fet de tenir un enemic comú. Hi havia bona gent enmig d'assassins vulgars. Sí, els de la seva pròpia columna el van matar, en Durruti."

És destinat a la columna Macià-Companys (trentena divisió), on troba el germà de Màrius Torres, Víctor, i on és ascendit a tinent. És processat pel SIM (Servei d'Informació Militar, i més aviat, d'espionatge i delació, a les ordres de Moscou). A ell i el seu germà Francesc se'ls feia responsables de no haver denunciat els tres germans petits que no s'havien incorporat al front.

"Una monstruositat jurídica!" Empresonats el pare i tots els homes de la família, els tres germans petits moriren al camp de concentració, infestat de tifus. "Sí, vaig ser al presidí de Montjuïc, i de Barcelona ens portaren a Roses. Com ens la passàvem? Malament: passàvem gana de debò. Els calabossos del SIM eren horribles. Ara, segur que hi hagué qui ho passà pitjor que jo."

A mig procés és ascendit a capità: l'exèrcit, gràcies a Déu, no tenia res a veure amb la bòfia. Sobresegut el procés, va a parar a la seixantena divisió.

"Sempre ho feien, això de canviar de divisió els oficials processats. En els darrers moments m'ascendiren encara a comandant. Vam travessar la frontera entre Molló i Prats de Molló."

En esclatar la guerra mundial, com tots els aliats, tenia esperances de la victòria aliada i el convenciment que els aliats intervindrien a Espanya i en traurien Franco.

"A París sobrevivíem donant classes."

L'exili el porta a Haití (Santo Domingo i San Pedro de Macoris) i a Mèxic (Coyocan).

"No, mai no he treballat en res relacionat amb la carrera de dret. Em vaig proposar d'aprendre de linotipista, que llavors, com ara, es guanyaven molt bé la vida."

El 29 de desembre del 1942 mor Màrius Torres, de tuberculosi, al sanatori de Puigdolena. Abans de morir, recollirà les cartes de Joan Sales en un lligall.

El 1943 es casa per l'Església. Presideix la celebració mossèn Josep Benet, un sacerdot català exiliat (n'hi havia d'altres) molt amic dels Sales.

"Pensàvem tornar perquè allà no fèiem res; la feina de debò era a Catalunya. Però els primers anys de postguerra, la repressió franquista era molt forta. Si volíem tornar havíem de fer un jurament d'acatament al règim, cosa que ens repugnava."

A Mèxic publicava *Quaderns de l'exili*, que propugnaven l'organització d'una unitat catalana per lluitar al costat dels aliats.

"El 1948, un cop amainada la repressió, sortí un decret del Franco segons el qual podies presentar un currículum vitae de caràcter polític. Se l'estudiaven i et deien què et farien si tornaves, quines penes."

Torna al mateix temps que els altres dels *Quaderns*. En Ferran de Pol, en Raimon Galí, en Josep M. Ametlla... De nou a Catalunya, fa anotacions a les cartes trameses a Màrius Torres i entra de conseller literari a l'editorial Ariel. El 1949 publica una col·lecció de *Rondalles clàssiques* i col·labora en els volums de Soldevila de la *Historia de España* i a la *Història dels catalans*.

El 1952 publica *Viatge d'un moribund* (a Ariel). Recull de poemes escrits a l'exili, llevat del darrer. Exhaust i reeditat en *Cartes a Màrius Torres*.

El 1955, amb en Jaume Aymà, funda el Club dels novel·listes. El primer volum és *El testament* de Xavier Benguerel. Treballa en traduccions de Kazantzakis. Guanya el Joanot Martorell amb *Incerta glòria*, que no es publicarà sencer fins el 1962, i en francès. Adaptació per a nois i noies de *Tirant lo Blanc* (a Ariel, reeditat el 1979 per Edicions Mall-Grup Promotor).

El 1958 s'estrena al Romea *Tirant lo Blanc a Grècia*, òpera bufa que no es podrà editar fins el 1972 al Club Editor. A partir de l'edició d'*El mar de Blai Bonet*, volum novè de la col·lecció, Joan Sales s'encarrega definitivament de la col·lecció. En el volum cinquè, el 1956, sortí una tercera part de la seva novel·la *Incerta glòria*.

El 1962 edita *La plaça del Diamant*, de Mercè Rodoreda, considerada, més tard, la millor novel·la catalana de postguerra en una enquesta als crítics confeccionada per *Serra d'Or*. Gallimard de París publica *Gloire incertaine*. La crítica francesa es desfà en elogis. Jean Lacroix en pren nota per al seu assaig *L'échec*. "No hi ha pitjor fracàs que l'èxit de l'home arribat -on?- i que la borrarxera de qui veu en el vas clos de la pròpia voluntat, de la pròpia set i de la pròpia fruïció de poder", dirà E. Amado Léxy-Valensi. Ricaumont, a *Combat*, dirà que "poques novel·les profanes tenen el pes metafísic d'*Incerta glòria*", i encara, "la descripció del drama viscut per Catalunya d'ençà del 36 iguala les millors novel·les de Bernanos... L'única preocupació de l'escriptor és la veritat, lluny de la mentida negra i de la mentida roja". En parlaran *La Croix*, *Esprit*, *Le Monde*, la revista marxista *La Nouvelle Critique*, etc.

L'any 1968 es concedeix a la novel·la el Ramon Llull, que havia de designar una novel·la catalana d'entre totes les dels darrers vint anys. Es lleven així els obstacles per a una edició íntegra, que s'esdevé el 1969: *Incerta glòria* (Barcelona, Club Editor, text íntegre i refós). Dues edicions i, a més a més, la castellana.

El 1970 es concedeix a la novel·la el Premi Ciutat de Barcelona sense haver estat sol·licitat. Mentrestant, Joan Sales ha traduït Kazantzakis, *El Crist de nou crucificat*; Dostoievski, *Els germans Karamàzov*, i Lois Delluc, *El garrell*.

El 1976 publica *Cartes a Màrius Torres*, que inclou el recull de poemes "Viatge d'un moribund", a la col. "El pi de les tres branques". Queda finalista a la Lletra d'Or del 1976.

Diu que ara no escriu res, però que li agradaria escriure una altra novel·la que li ronda pel cap i que es titula *Cinquanta anys després*.

Copyright text © 1980 El Mall

Incerta glòria (1956)

*Ambiciosa i polèmica són dos adjectius que escauen bé a la novel·la de Joan Sales *Incerta glòria*, publicada per primera vegada el 1956, després de guanyar el Premi Joanot Martorell l'any anterior. És una obra que pretén mostrar la guerra d'Espanya en tota la seva complexitat moral, evitant visions maniquees o dogmàtiques, i ho vol fer des d'una visió nacionalista catalana i, per tant, republicana.*

Però, a la vegada, incòmodament catòlica, la qual cosa permet a l'autor denunciar amb igual virulència tant els feixistes com els anarquistes i sostenir una fonamentada crítica a les ideologies en pro de la reconciliació col·lectiva. La novel·la està escrita amb un estil vigorós que s'omple de «fantasmes metafísics», com dirà Joan Fuster, i proposa una visió global de l'aventura humana. Deu el seu títol a un vers de Shakespeare extret del final de la tercera escena del primer acte de *The Two Gentlemen of Verona*, «the uncertain glory of an April day», elegit naturalment en record d'un intens dia de primavera, el 14 de abril de 1931, símbol de totes les il·lusions d'una generació. Però, a més, el vers apareix dins una bella estrofa que, alhora, resumeix i avança moltes de les coses que Sales desenvoluparà en el llibre: «O, how this spring of love ressembleth / The uncertain glory of an April day, / Which now shows all the beauty of the sun, / And by and by a cloud takes all away!».

Amb la sobrietat d'un Vercors i el mateix cristianisme torturat de Nikos Kazantzakis (del qual va traduir *El Crist de nou crucificat*), Joan Sales dona, amb *Incerta glòria*, un testimoni històric excepcional dotat d'un enorme potencial simbòlic. La novel·la explica la història de quatre personatges en relats gairebé autònoms: el d'un burgès anarquista, de personalitat complexa, idealista i egoista, del qual podem llegir el dietari epistolar des del front d'Aragó. Les cartes que la seva dona envia a l'excèntric Juli Soleràs des de la rereguarda. I, finalment, el doble relat autobiogràfic d'un soldat de les files republicanes convertit, vint anys després, en un capellà heterodox de la diòcesi de Barcelona. Però Sales construeix la seva gran novel·la entorn de la figura d'un personatge enigmàtic, excèntric i original anomenat Juli Soleràs. Les

seves inicials coincideixen amb les de l'autor del llibre, J. S., i també amb les de Julien Sorel, el cèlebre protagonista de *Le Rouge et le Noir* de Stendhal. Soleràs no és mai, en realitat, el personatge principal de la novel·la, sinó que n'és l'antiheroi, una veritable contrafigura. Instal·lat en el dubte permanent, s'interessa per les perversions sexuals i diu estirabots per sorprendre els companys. Sent un especial gust pel fracàs i per portar la contradicció a tothom, assedegat de glòria i mogut només per la seva particular recerca de l'absolut. Meitat filòsof, meitat cínic, lluita contra ell mateix i cita constantment Baudelaire, Nietzsche, Schopenhauer, Kierkegaard i Sartre.

Vital i contradictori, excèntric, viatger infatigable, és un home que sent l'absurd i la preocupació pel no-res l'omple, sempre obsedit però per «l'obscè i el macabre». És un personatge al·lucinat a la recerca d'un destí absolut, del qual ni ell mateix no sembla conèixer el significat i que deambula solitàriament al llarg de la novel·la en un decorat carregat d'intensitat simbòlica, el front d'Aragó. De cop, desapareix sense explicació fins que abandona la trinxera republicana per passar-se a la dels seus adversaris. Al final de la novel·la, se sabrà aquest fet, però en adonar-se'n de la victòria dels franquistes tornarà a passar-se al bàndol republicà, on l'hauran mort. Soleràs és l'únic personatge de la novel·la que mor jove, i només podia morir com a perdedor, potser perquè l'única glòria sembla ser el temps de la joventut. El seu dramàtic final, en renunciar a tornar-se un vencedor, ajuda a entendre la seva caiguda i redempció, la gran lliçó de Soleràs, que serà justament acceptar la derrota i el fracàs com a components essencials de la vida humana.

Sales construeix una mena de novel·la riu excessiva, un *roman-fleuve* que s'expandeix per tots costats, amb un raig textual desbordant, una obra llarga, fluïda, lenta, però alhora rapidíssima i intensa com el curs de l'aigua d'un riu enorme, potent i segur. En aquest sentit, la quantitat és precisament una de les qualitats de la novel·la de Sales en la mesura que aquest aspecte li permet donar espai a la dimensió del temps. L'ambició d'englobar el temps, la durada històrica, li permet incorporar la postguerra en el flux narratiu. *Incerta glòria*, és, per dir-ho seguint Mikhail Bakhtin, una novel·la polifònica, que conjuga una

multiplicitat de veus narratives dins d'un realisme deliberat, amb un gran potencial simbòlic. Sales concep la novel·la com un joc dialèctic, fet de contradiccions i de canvis de perspectives, amb la voluntat d'exorcitzar i de conjurar els seus propis fantasmes i elaborar un gran fris històric caracteritzat pels constants meandres narratius, per les interrupcions i les digressions, per les anècdotes i els diferents fils temàtics que s'hi van desenvolupant. La polifonia i la varietat de punts de vista donen un quadre totalitzador, que ofereix una visió plural i versemblant d'un relat que creixerà a mesura que passi el temps en paral·lel a la biografia del seu creador. La presència de personatges en conflicte constant permet arribar a les dimensions ètiques o morals de les seves consciències i, sobretot, fa que el lector reconstrueixi mentalment els missatges centrals de la novel·la. Sales utilitza formes narratives tradicionals i narradors diferents per evitar la monotonia que donaria un sol punt de vista. Sales és un autor compromès amb la seva obra i el valor del seu compromís s'ha de mesurar a la vista del risc assumit. Per aquest motiu, rebutja la novel·la exemplar o de tesi: perquè Sales sabia perfectament que la qualitat estètica d'una novel·la deixa de ser percebuda com a tal quan és llegida com un sermó.

Quan acaba la guerra, els personatges d'*Incerta glòria* sembla que despertin d'un estrany somni. Han deixat de ser joves. Sense caure en maniqueïsmes, amb greu i profunda solemnitat, dotades d'una suprema lucidesa, les pàgines d'*Incerta glòria* són un humaníssim monòleg espiritual que converteixen aquesta novel·la en una veritable lliçó de tolerància vital i literària.

Xavier PLA. *Visat.* La revista digital de literatura i traducció del PEN català.

Joan TRIADÚ

Les millors obres de la literatura catalana / Entrega 37 / "Incerta glòria", de Joan Sales

---

Incerta glòria, seguida d'*El vent de la nit*, és considerada avui una obra literària cabdal de la literatura catalana del segle XX. És una novel·la, evidentment, però ultrapassa els límits habituals de les novel·les. Extensa, panoràmica, multiforme, alliberada de les pautes convencionals d'un argument, amb el seu començament i el seu desenllaç, presenta, sobre un fons rigorosament històric i d'una actualitat permanent, que va del 1936 a les darreries del franquisme, les vides, les vicissituds i per damunt de tot els caràcters i la consistència moral de tres homes i una dona que s'erigeixen poderosament, explicats per ells mateixos i extrets amb una inspirada imaginació de la realitat, en testimonis de tota una època i fins i tot de la condició humana en general, abocada a una existencial i profunda crisi.

Dues obres de Joan Sales flanquegen aquesta novel·la: el seu únic llibre de poemes, *Viatge d'un moribund*, escrit gairebé del tot durant la guerra del 36 i a l'exili, i l'extens epistolari *Cartes a Màrius Torres*. Són obres intenses, autobiogràfiques i molt emotives. Amb la mateixa emoció i una sinceritat segura i aplomada, així com el domini d'un estil narratiu precís, amb una forta expressivitat dramàtica i poètica, Sales es posà a escriure *Incerta glòria* en tornar a Catalunya, al cap de nou anys d'haver-se acabat la guerra. El més "incert" de l'obra no era la "glòria", que ara sabem, —premi Ramon Llull de novel·la, nombroses edicions en català i traduccions al francès, al castellà i a l'anglès, objecte de l'interès creixent de treballs de crítica i d'estudis— que la té assegurada, sinó la incertesa de la seva publicació. Així, tot i haver obtingut el premi Joanot Martorell va trigar un any a poder-se'n publicar una primera edició, gràcies al vist-i-plau de la censura eclesiàstica! En edicions successives i la traducció francesa entremig, la redacció de la novel·la va durar vint-i-tres anys, ampliada i treballada incessantment i amb la seqüència d'*El vent*

de la nit, que té una entitat narrativa pròpia però és inseparable del conjunt, del gran conjunt que és la novel·la i l'expressió més autoritzada possible de la personalitat total de l'autor.

En un escrit breu, molt intens i poètic, titulat «Confessió de l'autor», datat al temps de l'aparició de la primera edició, però publicat més endavant, Joan Sales escriu: «La set de glòria es fa en certs moments de la vida, dolorosament aguda». Procedent d'un vers d'una comèdia de Shakespeare, el títol de la novel·la és, en efecte, l'expressió d'un profund dolor. Al principi de l'obra i en la seva primera versió, el dolor, com un retret al destí, s'adreça sobretot als perdedors d'una guerra, com ell mateix, que hi va combatre fins al final. Però provocada per la insurrecció militar del 36, a la qual Sales es refereix com «la gran iniquitat», aquella guerra no devora la novel·la, sinó que és absorbida i amplíssimament ultrapassada per la narració de les vides i del pensament de cada un dels personatges que en són protagonistes i que en plena joventut s'hi impliquen o s'hi troben implicats.

Així, *Incerta glòria* és una novel·la de supervivents i per això mateix, és una novel·la d'amor i de mort. O com ho diu el més paradoxalment sublim dels protagonistes, de l'obscur i del macabre. Sales aconsegueix que aquesta dissonància es vagi fonent, mentre creix la novel·la, en una immensa simfonia. Contribueix decisivament a la poderosa harmonia del conjunt el fet que la partitura, a mesura que avança, s'acosta cada vegada més a un oratori modern, el qual fa de fons musical de la problemàtica religiosa i específicament cristiana del segle XX, reflectida amb alta qualitat en un corrent literari al qual Sales, a causa dels brutals esdeveniments viscuts o de la perversa repressió subsegüent, fa una aportació única. A la versió francesa d'*Incerta glòria*, publicada a París l'any 1962, aquest vessant essencial de la novel·la de l'escriptor català adquirí prop de la crítica de diverses tendències el relleu que es mereixia, tant en el sentit de signe de contradicció com en el de fe i creació literària.

D'altra banda, *Incerta glòria* pel seu abast i pel contrast entre procediments realistes i la procedència romàntica, és una novel·la que ha esdevingut clàssica. El fet que els quatre principals personatges parlin per ells mateixos (en forma d'epistolari, de memòries, de diàlegs) sense que l'autor hi intervingui o en digui

més del que ens diuen ells, fa que el lector els deixi amb recança.

L'autor aconsegueix encomanar al lector la passió que sent per ells; més ben dit, pel compromís triple de l'autor, amb ells i amb ell mateix: compromís nacional (acabà la guerra amb el grau de comandant a l'exèrcit que anomenava «de Catalunya» i que havia volgut que ho fos); compromís estètic (amor als personatges, imaginació segregada de la vida, humor i sarcasme) i compromís religiós (de convers, dostoievskià, de Bloy i el món literari catòlic francès).

Però potser l'assoliment estètic i moral més determinant de la novel·la és que malgrat la seva complexitat, s'hi manté el dualisme d'amor i guerra. Altres grans novel·les -perquè *Incerta glòria* ho és-, manifesten amb els seus títols una dualitat semblant (*Guerra i pau*, *Crim i càstig*, *El roig i el negre*, o bé amb personatges arquetípics, com Don Quixot i Sancho, etc.), però Sales preferí un títol poètic per al seu afany de perdurar col·lectivament.

El Mundo - Cultura - 3 de febrer 2004

